

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTAȚIA

B-dul Academiei, 3,
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

În țară . . . . . 10 lei
În străinătate . . . . . 12 »

DISCURSURI PE CARI NU LE-AM ȚINUT

De mult, încă din timpul Universității am avut ocaziunea să iau parte la fel de fel de solemnități și întruniri, la ședințe savante și banchete vesele, în fine să fiu în astfel de locuri unde se adună lumea cultă sau politică și unde se rostesc multe discursuri sau toasturi. Pe atunci, pe la începutul acestei vieți mai zvăpăiate nu-mi scăpa mai nici o dată ocaziunea să nu spun și eu un cuvânt ca la o dată la oarecine să nu am darul vorbirii — nu mă puteam reține să nu-mi dau și eu părerea sau prinosul meu după circumstanțe asupra persoanelor și faptelor lor, asupra lucrului îndeplinit sau a mersului treburilor în țara noastră.

De un cârd de vreme însă m'am dezbrătat de acest obicei. Nu, pentru că s'a potolit focul tinereței, sau pentru că n'aș fi avut ce spune — un pretext de a bea un pahar mai mult, sau de a te arăta că ești în rând cu lumea, se găsește ori când — și nici pentru că ceea ce ași fi spus eu, spun acum alții. Une ori gândind la cele ce aș fi spus eu, mă mușcă șarpele de inimă să mă ridic și să dau gândului expresiune.

Totuși m'am reținut, în fie care dată stăpânit de un alt motiv: odată pentru a nu cădea în banalitatea altora; altădată pentru că ași fi fost prea diferit de ceilalți; odată pentru că se aducea prea nemăsurată laudă, altă dată pentru că era prea răutăcioasă hulire... Și așa în aceste medii nepotrivite am făcut bine că am tăcut.

Viața noastră se dezvoltă în unele privinți așa de neconform timpului și continuă așa de persistent de a merge pe drumuri vechi, rele, încât mi-se pare acum că cel care are de spus un cuvânt și nu'l spune face o crimă. În urma acestora m'am decis să public unele din discursurile mele gândite dar nerostite. Din multe puncte de vedere scrierea acestora are mai mult folos ca rostirea lor la timpul și locu potrivit. **Verba volant, scripta manent!**

Cuvântarea dela al VI-lea congres al asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor.

Focșani 22 Sept. 1909.

Din cele ce s'au rostit astăseară aici (1) precum și din slabul interes pe care lumea cultă și în general publicul acestui oraș, l-a arătat Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științelor, am înțeles că multora această Asociație este cu totul necunoscută. Să-mi permiteți dar că odată cu exprimarea admirațiunii mele pentru dl. Ministru Haret și pentru neobosiții conducători ai Asociației, d-nii dr. I. Istrati, P. Poni etc., să adaug câte-va cuvinte asupra ființei și menirii acestei Asociații.

Mai în toate țările civilizate există o **Asociație pentru înaintarea și răspândirea științelor**; cea engleză ca și cea germană este foarte veche; cea franceză ca și cea americană are câteva decenii; a noastră datează numai de 7 ani. Asociația noastră pentru înaintarea și răspândirea științelor s'a născut, ca toate surorile sale din străinătate, prin reunirea mai multor societăți științifice; la noi sunt: Soc. de științe din București; Soc. de științe din Iași; Soc. de medicină din Buc.; Soc. de medicină și naturalisti din Iași; Soc. Farmaciștilor din Buc.; Soc. de medicină veterinară, etc. Aceste societăți, cari fiecare își are regulamentul și comitetul său separat și își ține ședințele separat la anumite răstimpuri, se adună totuși odată pe an într'o ședință comună, dând ființă Asociației, sau mai bine zis congresului Asociației. Pentru anumite motive — și acum a devenit tradiție — congresul asociațiilor se ține în fiecare an în alt oraș; iar în țările cu colonii, chiar în altă țară. În țările străine congresul Asociației este un însemnat eveniment; el este o serbare a științei, dar este și o ocaziune de petrecere pentru membrii asociației.

Așa bimă oară ședințele anuale ale lui „British Association for the advancement of science” sunt așteptate cu multă nerăbdare de toată lumea: publicul cult ca și oamenii de știință vor avea ocaziunea să audă ce s'a făcut nou și ce s'a produs în țara lor în diferitele câmpuri ale științei în decursul unui an; iar oamenii de știință, profesori și tehnicieni, își iau timp de a petrece câte-va momente cu colegii lor, de a face excursiuni de

1) Era la banchetul ce urmasa închiderea Congresului Asociației, un banchet de peste 200 tacâmuri. În ziua precedentă era temerea că nu va mai avea loc banchetul din lipsă de oaspeți; venind Dl. Ministru încă pentru închiderea congresului și rămânând și la banchet, lumea cu totul streină de Congresul Asociației s'a îngrămădit peste măsură. Unii dintre aceștia au ridicat toasturi cari n'aveau nici înclin nici în mână cu Asociația sau cu știința.

instruire su de plăcere, de a-și revedea locuri și prieteni pe cari nu i-au mai văzut de când erau pe băncile școalelor.

Mulțumită energiei nesecate și entuziasmului totdeauna cald al d-lui dr. C. Istrati, secretarul perpetuu al Societății de Științe, s'a înființat și la noi Asociația română, care și-a ținut primul ei congres la Iași în 1902. La 1903 Asociația și-a ținut congresul în București și acest congres împreună cu Expoziția științifică, ce s'a făcut atunci, a fost la noi cea mai însemnată manifestațiune pe câmpul științei în ultimul deceniu.

În afară de conferințe și comunicări în secții — căci Asociația are XV secții, corespunzătoare la 14 specialități — vor rămânea în totdeauna vii în mintea celor ce au participat, înălțătoarele discursuri pronunțate la deschiderea ca și la închiderea congresului de către M. S. Regele, de d. D. Sturdza atunci prim-ministru, de d. S. Haret, și atunci ministru al Instrucțiunii, și de d. dr. C. Istrati, totdeauna sufletul mare al Asociației. Ca urmare a acestui congres a fost alcătuirea Expoziției generale române din 1906 de a cărei însemnatate poate să-și dea seamă numai cel ce umblă prin România de prin toate părțile.

Cele două congrese ale Asociației cari s'au ținut la Craiova în 1904 și la Constanța în 1905 au fost mai puțin însemnate. Cel de la București însă, din 1906, a avut o deosebită însemnatate, căci s'a ținut în legătură cu Expoziția generală și-a îmbrățișat aproape toată manifestația științifică din țară, având numeroase secțiuni foarte bogate în comunicări.

În acest congres ramificarea Asociației a fost așa de mare, încât Asociația pentru un moment și-a pierdut unitatea integrală ce reprezintă.

În ultimul timp din diferite cauze nu s'a mai putut ține tradiția — în ce direcție se ține ore la noi tradiția? — de a se întruni congresele anuale ale Asociației; și tocmai acum după 3 ani se adună membrii Asociației în congres la Focșani, ca din această ocaziune și oamenii de știință să serbeze cei 50 ani trecuți de la Unirea Principatelor.

Locul și momentul au fost foarte bine nemerite pentru congresul Asociației. Aci bătrânii săi membrii au unit focul științei cu acela al iubirei de țară și au turnat în cuvântări pline de învățătură și îmbărbătare gândirea lor genială și simțirea lor nobilă, reîntinerită prin rechemarea în minte a memorabilor timpuri de acum 50 ani. Ca întotdeauna neobosiții noștri savanți Poni, Istrati, Haret, Onciul au fost profesori deplini și propăvăduitori înflăcărați ai adevărului, ai muncii și ai iubirei de țară.

Le urez cu această ocaziune să aibă parte de viață lungă, să ne fie frumoase exemple de urmat.

Congresul acesta al Asociației se ținu într'o localitate despre care am putea zice că este centrul de gravitate al unei întinse regiuni viticole; în jurul Focșanilor se dispun în semicerc renumitele podgorii: Cotești, Odo-

bești, Panciu, Nicorești etc. Cei cari au aranjat programul congresului s'au gândit să dea loc și științei aplicate și în special viticulturii ca să deștepte un interes în localnici, iar știința să-și spuie cuvântul său în o chestiune practică importantă.

De altfel acesta este chiar scopul urmărit de Asociație prin congresele sale anuale ținute ici sau colo. Congresul Asociației îndeamnă pe fiecare om de știință să-și adune lucrul de un an-doi și să-l facă cunoscut cu această ocaziune; dar congresul este și cel mai nemerit mod de a răspândi în marele public luminile științei, în special acelea cari sunt direct binefăcătoare pentru viața și preocuparea economică a marelui public. Văzui cu durere însă că cu toată grija comitetului de a alcătui din vreme această parte cât mai interesantă și mai folositoare totuși ea a rămas mai prejos de așteptările comitetului Asociației. S'a constatat chiar de la prima conferință că conferințele acestea generale, ce s'au ținut, nu erau de nici un folos, fiind cu mult inferioare nivelului științific pe care lumea îl presupunea și așteaptă să-l vadă la conducătorii agriculturii și viticulturii din țara noastră. Pe de altă parte atât oamenii de meserie cât și marele public s'au arătat și de astădată foarte indiferenți pentru știința aplicată ca și pentru știința pură. Acest rău este așa de înrădăcinat la noi încât pierzi speranța unei îndreptări; el se observă chiar la acei cari își iau sarcina și au datoria de a răspândi învățătura și cunoștințele noi în marele public; această indolență și indiferență pentru știință se constată chiar la membrii din învățământ. Când Asociația română pentru montarea și răspândirea științelor și-a fixat congresele în orașele din provincii a făcut-o și cu gândul de a înlesni profesorilor din provincie de a veni în contact cu aceia cari cultivă știința pură, și astfel luând puteri noi din această conviețuire de câte-va zile în domeniul științei să fie, cum trebuie, propagatorii eficași ai științei în cerul pe care ei trebuie să-l lumineze.

Dar și în această privință, ca în multe alte, ne facem iluzii prea mari.

Corpul nostru didactic pesemne este așa de stăpânit de nevoile vieții de toate zilele, este așa de înstrăinat de știință, în cât chiar când știința se scoboară la el, i-se pare că-i faci silă, și dacă poate fugi, fuge bucuros.

Acum ca și alte dăți s'a anunțat profesorilor că pentru cei cari merg la congres absențele sunt motivate; pe de altă parte ori ce membru al congresului are reducere pe C. F. R. 50 la sută. Ei bine! cu toate aceste înlesniri nu au luat parte la congres de cât vre-o 2-3 profesori și institutori din București, 2 din Iași unul din Pitești, directorul liceului și altul din Giurgiu. Am participat la multe congrese în străinătate și chiar la unul în America de Nord. Cel al Asociației americane din 1904 s'a ținut la Philadelphia; acolo în mijlocul ernei, care este tot așa de grea ca la noi, am gă-

sit peste 2000 profesori și oameni tehnici de toate gradele, veniți de la distanțe de 4—5000 km. pentru cele 5 zile cât ținea congresul: învățători și institutori, profesori de licee și Universități, ingineri și sociologi etc. în fine tot ce vine în atingere cu știința și economia politică se întâlnește în aceste frumoase sărbători ale științei.

La noi, d-le ministru, nu numai că nu au venit profesori din București, Severin, Botoșani, dar n'au venit de la distanță de un ceas, din R. Sărat, Tecuci, Galați și n'au venit nici toți cei din Focșani!

Se țineau ședințe pe secțiuni în clasele liceului și unii din profesori ședeau în cancelarie sau își vedeau de alte treburi prin oraș, par'că conferințele erau ținute de niște oameni căzuți din Marte; profesorul de fizică și chimie nici de curiozitate și nici măcar de rușine când a fost chemat n'a căleat în sala de ședință unde foștii lui profesori și colegi făceau interesante conferințe și comunicări. Cu tot progresul ce a făcut învățământul nostru, totuși trebuie să recunoaștem că de la astfel de oameni nu este nimic de așteptat pentru progresul științei și luminarea poporului acestei țări! Intr'uu așa mediu nu e de mirare că din lipsa de auditori mulți din membrii asociației nu și-au făcut comunicările anunțate pe secții; iar unii au părăsit congresul chiar din prima zi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Domnule Ministru, doamnelor și domnilor

Asociația română pentru înaintarea și răspândirea științelor s'a născut prin iubirea pentru știință și neam a câtor-va înțelepți savanți ai noștri, de la început și până acum; ea trăește prin focul ce-l pun în vorbă și în faptă acești de-acum încolo bătrâni profesori, printre cari în primul rând trebuie să numim pe d. dr. C. Istrati; la tineri și mai ales la aceia cari sunt răspândiți în masa neamului nostru numai pe ici și colea se vede o licărire de viață superioară, un interes pentru știință și o colaborare desinteresată pentru ridicarea neamului. Să ne rugăm dar cu toții la Dumnezeu de a hărăzi cu viață lungă pe creatorii și conducătorii acestei Asociații ca astfel prin focul cu care au întreținut știința și iubirea de neam ce se vede din faptele lor frumoase să fie o pildă generațiilor viitoare; să lumineze D-zeu și pe tinerimea noastră din câmpul științei și al învățământului ca să urmeze cu entuziasm drumurile deschise cu atâta anevoe de acești profesori și gânditori ai neamului, ca astfel Asociația română să-și îndeplinească menirea ce i-au dat-o bătrânii noștri înțelepți.

G. Mergoci.

CE-I PASĂ LUMII?

Ce-i pasă lumii că eu mă bucur
De cum răsare luna pe cer,
Că de nimicurile-i mă scutur
Singurătății pază când cer?

Ce-i pasă lumii că — oaspe tânăr —
Îmi petrec timpul neîncetat
Surzând gazdei și dând din umăr
Ca unui lucru neașteptat?..

.....Ce-i pasă lumii de-a mea viață
Ce, nesfârșită, acum o încep?...
Ce-i pasă serii de dimineață?...
— Una pe alta nu se pricep!..

R. LEFTER.

AMINTIRI DIN COPILARIE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-l Baican, contemporan și bun prieten al lui Eminescu, ne trimete următoarele amintiri, pe care le publicăm cu plăcere, D-l Baican, pe vremuri harnic revizor școlar, iar astăzi pensionar bătrân, retras într-o singurătate de pusnic, a publicat la 1880 o frumoasă culegere de snoave din popor, căreia poetul Eminescu i-a scris prea interesanta prefață despre literatura noastră populară.

Lăsăm să urmeze amintirile hazlii ale d-lui Baican, pline de umor românesc și bătrânesc.

Când eram de vre-o 12 ani, într'o vară vin doi oaspeți la moș Trohin Pâslaru, din Gura Crasnei, pe cari i-a găzduit ca pe niște oameni luminați și de neam ales. Mătușa Calița i-a ospătat cu smântână, cu ouă și cu pui fripți în frigare de alun.

Sedeau oaspeții răsfațați sub nucul din băătăura casei și tot spuneau d'ale lor grăind și cu moș Trohin, care le ținea hangu la câte i se păreau lui că sunt bine grăite, că cei doi oaspeți erau: un dofter și-un astronom. Obosiți de drum, se mai primblă, după mân care, pe dinaintea casei, că era o lună ca ziua și mătușa văzându-i cum cam cătau a culcare, îi pofteste în casă, că așternutu-i gata. Oaspeții auzind de așternut în casă, doresc să li se aștearnă afară

pe prispă; dar moș Trohin și mătușa le spun că nu-i de dormit afară, că s'apropie o vijelie ne mai pomenită. Oaspeții râd, auzind că pe un timp așa de frumos se așteaptă vijelie.

— Nu râdeți, le zice moșu și mătușa, și nu vi se pară lucru de șagă; că o să vă pară rău, și n'aveți să știți cum să intrați mai degrabă 'n casă; că uită-te cum vin purceii și scroafa cu pae'n rât și strigă: *ni-i fri-ig! ni-i fri-ig! Vom peri-i!*

Oaspeții râd, ca de multe geburi pe care le spusese moșu și mătușa, că erau amândoi un tacâm de oameni veseli și sfătoși, și de fie care vorbă aveau câte-o zicătoare cu limbuliți de vulpe.

N'apucă să intre în miezul nopții și de cătră'asfințit începe o turbăciune de viscol, care mâna cât ce putea niște munți de nourî negri!... groaza lumei! și c'o ploae de credeai că s'au rupt toți norii fulgerând, trăsbind și bubuind! Până să-și mai aducă-aminte străluciți oaspeți că n'au ascultat pe gasde, dădeau unul peste altul năvălind să intre'n casă, c'afară era potop!

— Degeaba ne spuneți nouă, despre vremuri, dragii mei, le zice moș Trohin; că nouă are cine să ne spue de lucruri ca d'alde astea. Eu vedeam mai de-cu-seară, că se îngrămădisse cloșca sub stâna ciobanului; dar mai mult de cât pe stele, îmi vedeam purceii cu scroafa covițând.

Doftoru râdea de astronom și spunea moșului și mătușei, c'a rămas mai pe jos de cât purceii, iar astronomul ne având în cotro, se puse și el pe gânduri și râdea că dăduse de rușine. După asta, moșu Trohin le spusese cum într'o iarnă un purcel se rătăcise de pe câmp și venea spre bârlog, tot cu burueni și pae'n rât țipând: *mi-i fri-ig! mi-i fri-ig! Vom peri-i!* și ajungând la bârlog, unde erau toți porcii afundați în scroful de pae, aceștia țipară și ei celui sosit: *hoff-ta-aci!* Numai vine lupul și'l înhață pe cel de de-asupra, care venise mai târziu, șiși cată de drum lupul la fugă, cu purcelu'n hot, care striga cât putea: *Pi i-ici! Pi i-ici! Pi i-ici!*, pe când ceilalți porci ridicându-se cu spaimă, îl întrebau urmându-l și grohăind: *încotro? încotro? încotro? încotro?* Și dulăul Corbu, îl îndemna pe lup de pe poeata păsărilor lătrând: *du'l, du'l, du'l, cumătre, du'!*

Când eram de cinci ani, m'a dus tata la școală'n Huși, după cullesul viilor; și până'n postul Crăciunului am învățat buchile pe carte și le și scriam cu degetul pe nisip; dar le știam pe dinafară ca și pe dinăuntru. Așa cam pe după Paști citeam psalmi din cartea zil-să Psaltire, și-i ziceam și psaltirie, cum îi zicea și mama. Imi aduc aminte și azi de sfârșitul unui psalm care mi plăcea, că puteam să'ngân cântecul unei păsărele din vârful cireșului în care mâncam cireșe, părându-mi-se, că și păsărica zice sfârșitul acelui psalm cu vorbele: până în veac, fie, fie! Până în veac, fie, fie! Inghiteam cireșe și'ngânăm pe păsărica cu vorbele: Până în veac, fie, fie!

După câțiva ani, ne așezam în școală câte 10 sau 15 băeți în rând și fie care dintre noi ziceam câte o vorbă, așa:

1)	Băiatul	I	trebuia să zică ne'ncetat vorbele:	<i>ce spun? ce spun?</i>
2)	»	al II-lea	» » » » »	<i>Cât a dat? Cât a dat?</i>
3)	»	al III-lea	» » » » »	<i>Tata, tata, tata</i>
4)	»	al IV-lea	» » » » »	<i>Doi lei, doi lei</i>
5)	»	al V-lea	» » » » »	<i>Ș'un ort, ș'un ort</i>
6)	»	al VI-lea	» » » » »	<i>Uită-te că mult a dat</i>
7)	»	al VII-lea	» » » » »	<i>Bu-un! Bu-un!</i>
8)	»	al VIII-lea	» » » » »	<i>Hai, cărați-vă d'aici!</i>
9)	»	al IX-lea	» » » » »	<i>Nu, nu, nr.</i>

Așa începând a striga fie care în felul cum orăcăesc broaștele, formam pe nesimțite, ceea ce s'ar zice azi: Concertul de broaște.

Toate aceste strigăte sunt cu oare care însemnare, nu numai niște sunete goale, după cum se vede imitațiunea broaștelor făcute de un grec (în cartea „Cuvinte din bătrâni“ de B. P. Hasdeu) cu sunete'e: *vrechechechex, coax, coax...* fără nici o însemnătate alta, de cât simpla potrivire a sunetelor broaștelor.

CETEI

(DUPĂ LENAU)

*Aripa ta nimicitoare,
Nimic nu crută 'n drumul tău;
Inghite apa de pârâu,
Și fură raza de la soare.*

*În noaptea 'nfiorărei tale,
O! ia pământul blestemat,
O! ia trecutul meu de jale,
Cu clipa'n care te-am chemat*

C. SECHE.

PAOLO SPADA*)

de MATILDA SERAO.

Omul al cărui nume îl citiți aci d'asupra, un nume poetic, era un scriitor de nuvele și romane. Avea 30 ani, era scurt, robust, fruntea îngustă, ochii negri și limpezi, urechile roșii, buzele groase, și sensuale. El nu e romancierul închipuit, de fetițele isterice și femeile nervoase: cu părul negru și ondulat, cu fruntea nobilă și ochii gânditori, cu mustați frumoase și corp vioiu. Paulo Spada nu îndeplinea acest ideal fantastic. El dormea adânc câte șapte ore în fiecare noapte, dimineața mânca ouă, fripturi, brânză și vin, se plimba încoa și 'ncolo pe străzi pline de soare. Prânzea foarte bine, dansa, cânta la pian, se ducea la școala de arme, făcea curte femeilor după cum poate să facă ori și ce om tânăr, puternic și îndrăzneț. În totdeauna era vesel; și rare ori îl cuprindea melancolia. Ii plăcea să trăiască în lume; de asemenea iubea muzica de cameră și femeile frumoase cu cap grecesc, nu avea nici o credință, nici o îndoială, era nepăsător. Foarte des își schimba iubitele; acest curtezan de seamă, asemănător cu mulți alții, mai era încă și un povestitor, un romancier. Avea talent; nu însă talentul acela pe care-l au toți italienii când au douăzeci și doi de ani și când scriu ode libere de ori și ce gen gramatical, nuvele fără subiect și încercări de comedii fără nici un rost. Un talent adevărat, curat, luminos, precis, ceva puternic ca oțelul.

Nici o întunecime în inteligența lui, nici o nervositate bolnăvicioasă în imaginația sa: o sănătate cu totul curată, o putere aproape musculară în materie și formă. El admira pe toți scriitorii al căror ta-

*) Din volumul care va apare în curând

lent pentru cauze misterioase, fiziologice, devenea aproape o boală, el era plin de entuziasm pentru închipuirile fricoase, îngrozitoare, sângeroase, îmbătate, pentru iubire, pentru beție sau pentru artă. Avea însă admirațiune pentru contraste, rezistența pe care un adversar o dă adversarului său, salutul de începere al asaltului, omagiul de dreptate pentru inamic. Și toate acestea fiindcă el era sănătos atât la minte cât și la corp. Calitatea sa cea mai de seamă era spiritul de observație. Acest tânăr vesel și nepăsător care gusta din distracțiile veseliei, care trecea de la o plăcere la alta, de la o impresie la alta, cu o iuteală de tânăr, avea simțul și spiritul de observație. Când scria părea că-și aminteste scena trăite, sau peisagiul văzute. Nimic fantastic, nimic creat, nimic care să arate vreo străduție a imaginației. Artă sa era impunătoare, în adevăruri și în expresiuni. Dar nu era destulă poezie în ceea ce scria.

Și cu toate acestea Paulo Spada a fost cel mai mare visător, pe care l-am cunoscut. El știa tainele voluptății orelor solitare, petrecute într'un jilț, întins, admirând tavanul alb pe care e zugrăvită o coroană de trandafiri.

Cunoștea mișcările molesitoare ale plimbărilor încete prin casă, prin fața vre-unui tablou, sau al vre-unui portret, pe lângă cămin, înapoia geamurilor din balcon. Cunoștea taina acelor plimbări excitate în sus și în jos prin odăi, cu capul plecat, cu pumnii strânși în buzunare, fără să vadă nimic, trecând printre mobile, spunând uneori câte o vorbă tare. În acele ore ușa lui era închisă: nici un prieten, nici o femeie, nu putea să intre. El visa! și era într'un vis, așa de viu, așa de adevărat, încât își întindea mâinile ca să-l prinză. Toate conturile unui vis erau determinate, exacte, cu o curățenie de linii aproape prea puternice, cu o tresărire energică pe fond. Peisagiul îi se înfățișa în părțile sale cele mai intime, în colțurile cele mai ascunse, în îmbrăcămintea cea mai bătătoare; el vedea ca într'un tablou, mai bine ca într'un tablou, așa cum e în natură. Scena nuvelei el o vedea desvoltându-se înaintea ochilor săi cu persoanele care vorbeau, se certau, se mișcau, se îmbrățișau, se ucideau, mai bine de cât pe o scenă, întocmai ca în viață. El tremura, nu îndrăznește nici să se miște, nu încerca să respire, înmărmurit înaintea visului său care-i era viață. Însă unde visul său ajungea la punctul cel mai înalt de vis și de realitate, era în creațiunea personajilor. El le vedea, îi apăreau, nu ca fantome, ci ca ființe cu viață; îl priveau, îi vorbeau, trăeau cu el, cu viața pe care le-a dat lor, cu acel corp, cu acele îmbrăcăminti, cu acea privire, cu acea voce creată de el. Femeie

mai ales.... Ele veneau să-l găsească în orele lui de somn, copilele vergine, cu ochii plini de lumină și bunătate, cu surâsuri duioase, femei tinere, blonde și delicate, cu mișcări îngrijite, cu buzele de carmin, femei brune și splendide, cu ochi îndrăzneți, cu guri provocătoare și voluptoase, vergine, palide și misterioase, cu fețe sângeroase și cu corpuri slabe, cu ochii deschiși văpsiți. Veneau în hainele lor de mătase, de lână cu broderii sau în melancolie, răspândind parfumul sfânt din cer, sau parfumul vinovăției. Ele veneau la dânsul, stăteau, îi povesteau viața lor, plângeau, râdeau, făzeau capul lor de genunchii lui, cântau câte o romanță, șopteau versuri pline de durere, cântau la harfă o tarantellă, aruncau cu flori, apoi ca și Ofelia plecau pentru ca să se întoarcă iarăși. El le cunoștea, le chema pe nume, știa viața lor. Una din ele, cea mai frumoasă, cea mai misterioasă cântăreată, cea mai veselă sau cea mai tristă, o îmbrățișa și o săruta încetșor pe frunte, pentru că o iubea.

Cea dintâi carte a sa de nuvele, toate inedite, pe care el n'a vrut să le publice mai întâiu prin reviste după cum e obiceiul, făcuseră mare șgomot și pentru ele se începură multe discuții. Nimeni nu putea nega puterea scriitorului, puterea artei sale, curățenia și simplitatea mijloacelor artistice.

Ca în toate cele dintâi volume era un haos de idei, o pădure deasă și încurcată, o îngrămădire de gândiri: Ca în toate cele dintâi volume, toate greșelile de formă erau salvate prin uimirea și căldura pe care o comunica cititorului. Această care puternică și feciorească fu primită de public. La sfârșitul fiecărei nuvele se comunica cititorului, un fel de neînțelegere, întocmai ca o povară apăsătoare, ca o gândire înceată care distrează gândirile active. În urmă nuvelele se sfârșeau trunchiate, fără nici o urmare, ca și cum ar fi fost aruncate cu dispreț. Una mai ales, povestea unei călugărițe înamorate, termina așa de-odată și așa de rău, că critica dușmană, o nota ca un defect serios; critica prietenă însă răspunse că era o aruncătură artistică și la mai mulți păruse tot așa — și se liniștiră așteptând cel dintâi roman al lui Paulo Spada.

A fost însă o povestire de o sută optzeci de pagini scrisă cu o adâncă cunoștință de nuvelist. Nici odată nu se mai văzuse unită atâta intensitate și atâta eleganță. Era o operă gândită, dar nouă. Către penultimul capitol toate aceste calități se pierdeau, se strângeau și el avea înfățișarea unui începător, care nu știa cum să se scape; în ultimul capitol personagiul principal trebuia să moară; însă nu se știe pentru ce, nu muri. Era bine și se căsători cu un om oare care. Era

ceva nedemn de un artist. După multe laude la începutul povestirii, toți disprețuiau sfârșitul. În urmă așa se întâmpla în toate romanele lui Paulo Spada: personagiile sale principale erau frumoase, bune, umane, simpatice în tot timpul romanului, la sfârșit însă se făceau triviale și caraghioase. Cele care se omorau nu știau să se omoare în destul de bine: aceia care era ofticoasă în ultimul grad găsea o doctorie miraculoasă care o lua și era scăpată; și se căătoria cu medicul; acela care suferia de meningită făcea o cură strașnică de chinină și se însănătoșea; și acela care pentru o dragoste nenorocită ajungea în culmea desnădejdei și era doar cu gândul la moarte, se mângâia, așa fără să aibă nici un rost. Apoi câte un personaj ca și în cele dintâi nuvele dispărea pe neașteptate și nu se mai știa nimic despre el, așa că întreaga și înspăimântătoarea dramă psihologică se sfârșia printr'o căsătorie și printr'o fugă. Și toată opera aceasta era stricată, pocită de lucrurile nelogice, absurde și populare. Felul cum lucra sfârșitul, în care artistul își întrebuița toată puterea lui, făcea să-și piarză cartea. Incepu să se spue că nu mai are putere să scrie, că talentul său are intervale lucide, cu întreruperi întunecate—se zicea despre el că știe să-și înceapă cărțile dar nu știe să le sfârșescă. Legenda rămase. Iar renumele romancierului Paulo Spada se cobora până la nesfârșitele mediocrități care mahnesc arta.

Eu însă aflai secretul său. Într'o seară, într'un moment de expansiune prietenească, pe când eu îl întrebam din ochi fără să-i vorbesc el îmi povesti, îndelung și cu fraze pline de entuziasm, un nou roman al său. Il lăsa-i să mi-l spună, admirându-i înfățișarea lui de om puternic, care mi se mărturisea.

— Și cum sfârșește, personagiul principal, îl întrebai. Însă îmi păru rău, pentru că-l văzui îngălbenind.

— Nu știu, răspunse într'aiurea.—nu știu. Ascultă, reîncepu el după o liniște apăsătoare, ascultă-mă, pentru că am să-ți spun, ceia ce m'am spus nimănui. Ți voi lămuri, care e supărarea vieții mele; care e ruina idealului meu de artist, ascultă.

„Pentru mine visul pe care-l scriu, e așa de adevărat, ca și cum ar fi viață. Imprejurul meu eroii mei trăesc. În mine, cu mine, pentru mine, trăesc femeile mele. Eu le chem și ele vin.

„Le-am creat eu, sunt viața mea, forma mea, îmi aparțin mie, le iubesc. Le iubesc peste măsură de mult, le iubesc cu cea mai oarbă pasiune. Iubita mea nu e Rosina, pe care o cunoști, ci e Fuloara, pe care eu am creat-o, și al cărei amant sunt. Fulvia, figură ideală, e mai mult pentru mine ca femeie, de cât Rosina. Eu scriu povestea lor

apucat de-o neliniște care mă sugrumă ca și cum aș povesti viața fiintelor pe care le ador. Scriu, scriu, fericit, entuziasmat, de a face să cunoască și publicul frumusețea ei, amorul lor, exaltat la gândul că aceste divine ființe vor face să tresară și alte inimi. Alții ca și mine au să le iubească, pe aceste copile cerești și amoroase, pe aceste femei pasionate. Și atunci eu încerc plăcerea cea mai desăvârșită din lume. Inșă când viața lor începe să decadă, o durere tainică mă învinge; eu le iubesc, nu pot să le văd căzând. Și când sunt cuprinse de-o boală din pricina căreia trebuie să moară eu le iubesc și mai mult și mă mâhnesc grozav. Când ele întâmpină vre-o nenorocire pentru care trebuie să dispară, eu sunt cu totul desnădăjduit, pentru că le iubesc. In urmă ele ar trebui să moară, iar eu le iubesc.

Eu care le iubesc, trebuie să leucid. In curând sau mai târziu ar trebui să descriu agonia lor, și'n urmă să le omor. Inșă nu pot. Inima mi se sfâșie și nu pot. Mi se pare că ași ucide pe cineva care e viu și sănătos—și vezi, nu pot; mi se pare că ași gătui în vre-un colț întunecos o femeie fără nici un ajutor; sau că ași omori în mijlocul nopții un copilăș. Nu pot să fac o crimă. De ce să-mi omor iubita care e frumoasă și bună, și care nu m'a înșelat nici odată? Eu nu pot. Am groază de mine și nu pot. Aștept, mă gândesc și sufăr într'una. Asta îmi zice: Fulvia trebuie să moară. Si eu îi strig, plângând: nu voesc să moară. Asta îmi spune: ucide-o. Iar eu mă frâng de durere strigând: Nu pot, pentru că o iubesc. Eu aștept: așteptarea mea e ceva nebunesc. Nu se'ntâmplă nimic. Și atunci scap ființa mea închipuită, în felul cel mai puțin artistic, și cât mai popular. Ea tăește, iar eu mor. Nu e caraghios lucrul acesta? Dar e și sfâșietor. Chipurile aceste adorate pe care eu nu știu să leucid,ucid ele în mine totul: fericirea și gloria mea. Eu mor din viața lor.

Traducere din Italienește de
D. IONESCU MOREL

IMPACIUITORUL

(SCHIȚĂ)

Mă deșteptai din somn, în dimineța aceea de Maiu, în revărsarea unui aer proaspăt și răcoros, ce amestecat cu parfumul florilor de salcâm intră cu năvăloaca pe cele două ferestre ale odăiței deschise înlături, încă de cu noapte, de cucoana Mitra — gazda noastră.

Mângâiat pe ochi și pe sprâncene, iar din când în când și pe ruji obrazului de către o rază de la soare, după cum își clatină salcâmul creanga, ce se întinde, ca un ornament, pe deasupra luminilor casei, simt cum cineva îmi tot dă zor să es afară, să prind în mișcările plămânilor cele din-tâi pături de aer, ce se lasă, ca o mulțumire din cer în inundarea dulce a zorilor, peste natura învestmântată cu tot felul de podoabe

Es în ușă, ce, numai bine mă încape, îmbrăcat în haina de peste noapte și cu un adaos neînsemnat pe umeri. Rezemat cu capul de ușorul drept, spionez, cu ochii pe jumătate închiși, jocul musculitelor ce se înțeasă, ca o încercare la luptă, pe deasupra buruenilor ce populează ograda casei... Răspir adânc. Și cu fiecare mișcare a pieptului vâr în corp mai multă vioiciune, mai multă dragoste de a mă bălăci în apa razelor din răzărit ori în podmolul de mirezmuri ce se înalță de prin preajmă și adus până la mine pe aripile unui vânt ușor și cald.

O ceartă, prinsă între niște vrăbii în salcâmul de alături, mă trezește deabinelea din toropeala în care căzusem. Curios le privesc ciudățenia. Nu erau multe, cinci. Dar, după gălăgie, îți tuna să crezi că's o sută...

Printre ele doi vrăbioi. Și tocmai dâșii se certau așa cu pătîmă. Pricina va fi fost iubirea. Și desigur că asta a și fost, căci ce naiba putea să fie alta. Puși pe crenguțe diferite, unul în fața celuilalt. De-asupra și cam într'o parte câte un din cele trei vrăbii, iar a treia la mijloc și mai în jos. Așa, cum stăteau, vrăbiile păreau spăsite, ca niște mirese; vrăbioii aprinși și umflați în pene, ca niște cocosei apucați de-o vrajbă. Coada și-o țineau în sus. Răspicată, ca un evantaliu, o mișceau în cadența strigătului de revoltă ce te asurzea. Penele de pe ceafă și de pe gât întoarse înainte, acopere restul capului de cum îi privesc pe amândoi, ca un colan de horbotă bătut de vânt și răsfrânt peste creștetul cuiva. Corpul li se înclină, când înainte, când înapoi, când în jos, când în sus, urmărind direcția pliscului ce par'că rosteste, printre flori, cuvintele: „Asta mi-i dragă, asta mi-i dragă“. Iar ca o apostofare față de acel urgisit, care deși căzut în dispreț totuși nu-și pierde cumpătul, căci se sucește pe creangă ca o morișcă, arătând aci pe vecina lui, aci pe a adversarului său, ca ison al gălăgiei încep vrăbiile... Una strigă: „Fugi 'n colo, fugi 'n colo“; alta, care pare a fi cea mai de jos: „Nu ți-am spus, nu ți-am spus“. Iar cealaltă: „Ce-i măi, ce-i măi“. Din ce în ce cearta devine mai interesantă. Ajunge un timp când vrăbioii se înfurie și mai și. Ca înnebuniți se reped unul asupra altuia. Se înșfoacă în ghiară. Se strâng vârtos de gât. Se învârtesc în sborul pripit al aripelor, mai prăpădind, prin golurile dintre ramurile salcâmului, câte un puf, la început suflat de un vânt puternic, dar mai apoi liniștit se coboară încet, încet către pământ.

Vrăbioii se alungă. Se prind; țipă; se ciupesc. Își pun ghiarele în piept.

Se încearcă din nou. Se învârtesc, ca o minge. În ametală asta mai rup câte o floare, ceși ia sborul, ca un flutur alb... Iar, când dau să se sprijinească pe o codiță fragedă, încărcată cu flori mari, de abea desfăcute, de odată, ca un glonte, cad împreună, țipând pe înfundate, strânși de gât, într'un strat de mixandre. Se târnuesc. Scurmă în pământ. Se învăluiesc într'un nor de colb. Vrăbiile, aruncându-le din copac priviri pismașe, tot isbucnesc în strigăt: „Lăsați măi, lăsați măi“. Dar nici că se lasă. Continuă să țipe cu înversunare. Făceau a rău pe semne, că nu știu cum și de unde Ghiță—spaima șoarecilor — apăru, ca o fluturare de tulpan. Stă o clipă fără să răsuflă întins la pământ. Apoi, când se convinsese că nici un firicel de iarbă nu mai mișcă pe urma lui, ridică în sus capul, cu doi ochi negri și vioi, cu urechile ciulite, cu ustățile răsfirate, cu nările nasului alb mișcându-le după bătăile coastelor. Il înalță mai dârz, mai cu cruzime. În scapă printre două foi de stânjenel, așa fel, că pare un cap prins între două săbii, gata, săși împreune tășurile. Trupul nu i se vede. Un smoc de păr negru se observă mai în fund, ițiindu-se ca un cap de șarpe. Atâta doar.... Vrăbioii continuă cu harța. Se ridică odată în sus, se înhață iar, iar cad la pământ, iar țipă. Ghiță se trage o leacă înapoi, se tupilește.... își mișcă urechile. Se înalță pe partea de dinainte lăsând să i se vadă o pereche de lăbuțe cu cângile scoase numai pe jumătate din tecile lor, gata de prins.

Cercetează distanța și poziția, cu multă stratagemă. Apoi, convins, se pleacă din nou; se mai trage îndărăt. Iar când îl lăsasem din privit, cu gând să urmărească pe iubiții, cari se hărțuiau încă, numai că văd, ca o săgeată peste tufa de stânjenel, pe Ghiță. Mai pe urmă, cu părul de pe spinare lins, îl văd lungit pe pânțele, cu coada tarcata și cu vârful-i negru văslind prin aer, cu ghiarele de dinainte scoase pe de-antregul și ținând, sub ele, apăsate ceva cafeniu și cu o licărire de negreată.

Se aude un țipăt străpuns de o durere. Ghiță miorăie cu îndârjire și cu o mutumire sufletească în față.

Razele soarelui se îndesesc din ce în ce. Câte un val de căldură dogoritoare vine până pe supt strașina casei, gonindu-mă la umbră.

Patru păsărele se învârtesc și chiscuiesc să se omoare împrejurul lui Ghiță — motanul, — care miorăind își duce prada spre culcuș, ca un erou steagului de la învinși.

PE MALUL GĂRLEI

Unda lină de ve apă
Tremurând la vânt sub soare,
Vecinic cară'n vad la vale
Floare câte-o floare.

Se tot duce, le tot mână
Ca pe niște jucărele
Când prin mijloc, când la maluri
Tremurând cu ele.

Și eu stând pe malul gărlei
Cat cu drag la floricele;
Văd in florile mânate
Chipul dragui mele.

VOLBURĂ POIANĂ.

RĂSPUNSURI

D-lui V. H. Rug. — Sonetele D-tale le-am citit cu interes și te rugăm să nu fii prea pesimist. Multe încercări omul pînă izbuteste la ceva, mai ales în literatură, unde se mai cere și muncă răbdătoare, pe lingă noroc. Știința talentului există, însă e cam riscat să te avinți cu aripele de ceară ale tinerții tocmai în sferile sonetului și ale cugetării filosofice. Vom cerceta bucurios și alte încercări ale D-tale, spunindu-ți părerea noastră cu aceeași sinceritate.

AVIS

Grăbiți-vă și profitați de mare chilipir; căci n'a fost, nici n'o să mai fie așa chilipir *cu 10 bani* să luați cărți literare românești, format mare de câte 200—300 pagini din Colecția Șaraga, care se vindeau cu 1 leu exemplarul.

Bibliotecii românești Șaraga, de câte 100 pagini *cu 15 bani volumul*.

Xenopol A D., *Istoria Românilor* în 12 volume mari de câte 275 pagini numai cu 7 lei toate 12 volume în loc de 18 lei.

Pentru domnii Instituitori, Învățători, Preoți, Notari și Primari, care cu puține parale pot să-și facă o Bibliotecă frumoasă, *le fac din aceste cărți plătitibile în 4 rate lunare*, comenzi de la 25 lei în sus.

Cereți *gratuit* pachetul cu tot felul de cataloage de cărți, etc., la

Nicolai A. Petroff

Librar-Editor,

BA3LAD. Str. Ștefan cel Mare No. 104—105.